

Sammanfattning och bemötande av yttrande från LRF Katrineholm

Nedan sammanfattas de synpunkter som LRF Katrineholm framför i sitt yttrande daterat 2021-03-25. Därpå följer Sökandens bemötande av yttrandet.

LRF Katrineholms yttrande

Minsta möjliga påverkan

LRF hänvisar till 2 kap. 3 § miljöbalken som anger att bästa möjliga teknik ska väljas för att hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. LRF menar att Sökanden i samrådsunderlaget inte följer miljöbalken gällande val av bästa möjliga teknik. Sökandens samrådsunderlag visar inte att det är tekniskt omöjligt att använda sig av markförlagd kabel eller att det är tekniskt nödvändigt med luftburna ledningar. LRF menar att Sökanden enbart beaktar etableringen av ledningarna och inte tar hänsyn till hela verksamhetscykeln. LRF anser att Sökanden närmre måste utreda alternativet med markförlagd kabel. Att enbart avvisa det markförlagda alternativet med att det är komplicerat överensstämmer inte med miljöbalkens skyddsregler.

Underlaget saknar redovisning om användning av miljöfarliga ämnen, exempelvis kreosot.

Pågående markanvändning mm

Planerad ledning berör såväl skogsmark som öppen odlings- och hagmark. Det öppna landskapet tillför höga biologiska värden och skog är betydelsefull för den klimatriktiga virkesproduktionen naturvärden. Luftburna ledningar inom området kommer att fördyra brukandet, öka miljöbelastningen samt försämra skördarna.

Jord- och skogsbruket är av nationell betydelse. Samrådsunderlaget saknar bedömningar av hur jord- och skogsbruk påverkas av luftburna ledningar i jämförelse med markkabel. Vidare saknas underlag hur hushållning med brukningsvärd jordbruksmark påverkas av såväl val av teknik som planerade ledningsstråk.

LRF anför att luftledningarnas stolpfundament orsakar direkta odlingshinder på den åkermark som passeras av luftledningar, vilket innebär såväl produktionsförluster som försvårat brukande. LRF anser också att den nationella livsmedelsstrategin i Sverige påverkas negativt av luftledningar och hänvisar till en dom i mark- och miljödomstolen.

Landskapsbild

Luftledningar blir ett synligt inslag i landskapet, särskilt om gitterstolpar väljs. Portalstolpar medför å andra sidan större markintrång. Oavsett stolpval medför ledningarna stora konsekvenser för landskapsbilden.

LRF anser att luftledning i ett öppet landskap innebär både ett visuellt och ett elektromagnetiskt intrång på fastigheter som ligger i närheten av kraftledningen, vilket medför betydande marknadsvärdesminskning på berörda fastigheter.

Fördelar markkabel

LRF pekar på följande fördelar med markkabel jämfört med luftledning:

- Påverkar inte framtida utveckling av fastighet och bygd.
- Bättre produktionsförutsättningar. Jordbruk kan bedrivas i stort sett utan påverkan med markkabel förutom i etableringsfasen.
- Minskat markintrång.
- Mindre klimatpåverkan.
- Mindre påverkan elektromagnetiska fält.
- Påverkar inte kulturmiljön eller friluftsliv.
- Påverkar inte landskapsbilden eller sänker fastighetens värde.
- Utebliven trädsäkring samt underhåll av skogsgator uteblir vilket är en kostnad som Vattenfall bör beakta i sin kalkyl.
- Lägre risk för yttre sabotage av elledningen. En stolpe är sårbar i sammanhanget.

LRF menar att merkostnaden och komplexiteten med markförlagd kabel vägs mer än väl upp av den fördyrade brukningen av åkermarken, den minskade produktionen i skog och åkermark, förstörande av landskapsbilden och mer omfattande magnetfält som en luftledning skulle orsaka. LRF anser att en samhällsekonomisk beräkning ska ligga till grund för beslut om kabel eller luftledning. Beräkningen ska bygga på samhällsvärdet av bortfall av produktiv skogsmark, landskapspåverkan, hinder för jordbruk samt hinder för etablering av nya bostäder och verksamheter.

LRF anser att det faktum att ledningen inte är ett allmännyttigt projekt bör avspeglas i såväl val av teknikval som i ersättning till berörda fastighetsägarna. De negativa konsekvenserna för de enskilda markägarna skall till det yttersta minimeras.

Bästa möjliga teknik ska enligt miljöbalken väljas som orsakar minsta möjliga skada och påverkan på produktion, landskap, människors hälsa och miljö. Den lösning som ger minst påverkan på omgivningen och lägst total samhällskostnad bör väljas. LRF menar att Sökanden alltför tidigt har avskrivit möjligheten till markförlagd kabel och bör inhämta ytterligare kunskap för sitt fortsatta arbete.

Sökandens bemötande

Teknikval

Sökanden och LRF:s syn på bästa möjliga teknik skiljer sig åt och frågan om teknikval i regionnätet har tyvärr också blivit infekterad. En viktig orsak till det är sannolikt det faktum att en omfattande markförläggning pågår av det lokala ledningsnätet med syftet att bygga bort de mindre icke trädsäkra luftledningarna. Det är då lätt att tro att det är fullt möjligt att markförlägga även större kraftledningar i stor skala. Det är det inte. Markförläggning av en icke trädsäker luftledning inom lokalnätet ökar dess driftsäkerhet medan markförläggning av en trädsäker regionnätsledning sänker ledningens driftsäkerhet. Under stormen Alfrida slogs ingen av Sökandes trädsäkra regionnätledningar ut, men det gjorde däremot stora delar av det icke trädsäkra lokalnätet. Att markkabel ändå ofta förespråkas av sakägare i samråd är förstäeligt då en kabel inte syns och dess skogsgata är mindre än för en luftledning.

Markförläggning av stora kraftledningar inom region- och stamnätet är ibland nödvändiga av utrymmesskäl, men måste begränsas så långt som möjligt. Varje tillkommande bit kabel i elnätet ökar nämligen risken för allvarliga störningar i nätet som helhet. Det är alltså inte bara den specifika nya kabelsträckningen som har en lägre driftsäkerhet än om den hade byggts som luftledning utan ju mer kabel som byggs i nätet desto större blir risken för allvarliga störningar även i det kringliggande nätet. Om mängden kabel i nätet blir för stor fungerar inte nätet.

130 kV luftledningar ger störningar för de närmast boende men dessa ledningar är nödvändiga för en säker elförsörjning till ett rimligt pris för många fler än endast de som berörs av ledningarna. Om Sökanden skulle bygga regionnätets ledningar enligt de krav som ställs av berörda markägare skulle alla nya regionnätets ledningar byggas markförlagda eftersom i princip alla markägare alltid kräver kabel. Elnätet skulle då inte gå att driva på ett säkert sätt samtidigt som nätavgifterna skulle öka för alla anslutna kunder. För att säkerställa likabehandling, både av berörda markägare och abonnenter, har Sökanden fattat ett principbeslut som innebär att luftledning är förordad teknik för 130 kV ledningar. Markförlagda 130 kV ledningar ska som försiktighetsprincip begränsas endast till platser där fysiskt utrymme för luftledning saknas.

Utöver det som i samrådsunderlaget framgår avseende driftsäkerhet och val av teknik, vill Sökanden framhålla följande:

I Sverige utförs idag många ledningar med lägre spänningar i de lokala näten som markförlagd kabel. I överliggande nät, exempelvis regionnätet där den planerade 130 kV ledningen ingår, är förutsättningarna annorlunda. Under 2% av regionnätet utgörs av kabel. Regionnätets ledningar utformas istället vanligtvis som luftledning och markkablar används endast i de fall det inte finns genomförbara alternativ med luftledning (främst i stadsmiljö).

Driftsäkerheten och felavhjälpning är ett tungt vägande motiv till varför markförlagda kablar undviks i regionnätet. Markkabelsystem över 100 kV kännetecknas vanligtvis av att de drivs radiellt och är dimensionerade för att klara två markkabelfel (N2-kriteriet). Skulle ett avbrott ske så kan omkoppling ske automatiskt varför det i bästa fall enbart blir en kort blink hos kunderna. Att markkabelsystemen drivs radiellt beror delvis på behovet att hålla nere felströmmar eftersom markkablar har betydligt lägre elektriskt motstånd (impedans) än luftledningar. Om kabelsystemet skulle drivas maskat¹ finns risk för överbelastning även vid normal drift, eftersom elledningar med lägst impedans tar på sig mest ström. Att kablifiera delsträckor i ett befintligt maskat luftledningssystem innebär helt andra påfrestningar på markkabel och i synnerhet på kabelskarvar, som utgör de svagaste punkterna. Av detta följer även att driftsäkerheten på en markförlagd ledning försämras ju längre den är eftersom antalet skarvar ökar och skarvar innebär en möjlig felkälla. Luftledningar utsätts regelbundet för störningar på grund av åska, men är mycket tåliga för de överspänningar och strömmar som uppstår. Eftersom elsystemet är maskat så kommer alla elledningar att utsättas för mer eller mindre höga strömmar och spänningar, vilket kommer öka risken för markkabelfel markant om man kablifierar delsträckor. Ju fler komponenter som byggs in i ett elnät, desto fler potentiella felkällor finns det. Varje skarv och varje station som byggs blir en ny potentiell felkälla. Därmed försämras driftsäkerheten totalt sett ju fler markkablar som kommer in i systemet. De tekniska problemen med att i stor omfattning förlägga markkabel i 130 kV-nätet skulle bli mycket svårhanterliga och leda till

¹ Med maskat nät avses ett nätverk av kraftledningar som är sammankopplade. I ett maskat nät rör sig ström fritt mellan ledningarna. En radiell ledningsförbindelse å andra sidan är en separat ledning som inte är direkt sammankopplad med andra ledningar.

minskad driftsäkerhet. Som exempel kan nämnas risk för resonansfenomen och spänningstransienter, ökat antal felkällor med långa reparationstider, oönskade effektlöden i nätet och mindre möjligheter till maskad driftläggning med momentan reserv för anslutna kunder.

En enskild markkabel på 130 kV-nivå har ca 15 gånger högre risk för fel som kräver reparation, jämfört med motsvarande luftledning². När ett fel uppstår på en markkabel är reparationstiden avsevärt längre än vid fel på en luftledning. Felsökning av kabel tar längre tid då kabeln är dold och när ett kabelfel har lokaliserats måste dessutom kabeln friläggas, vilket är extra besvärligt framförallt vintertid vid tjälade markförhållanden och snöklädd mark. Själva reparationsarbetet är dessutom betydligt mer tekniskt komplicerat och tidskrävande jämfört med reparation av en luftledning som vanligtvis går snabbare än 24 timmar. Den typiska tiden för att återställa en skadad markkabel i drift är 2-7 dagar. Den lägre tillförlitligheten och den längre reparationstiden för markkabel innebär sammantaget att driftsäkerheten för luftledning mycket större.

Enligt ellagen ska nätägaren ansvara för att dess ledningsnät är säkert, tillförlitligt och effektivt och för att det på lång sikt kan uppfylla rimliga krav på överföring av el. Begreppen i ellagen understöder ställningstagandet att generellt förorda luftledning som teknisk lösning i 130 kV-nätet.

Elnäten är den mest samhällskritiska infrastrukturen vi har och det är avgörande att det fungerar väl. Överföringen av el skall vara av god kvalitet och en nätkoncessionshavare är skyldig att avhjälpa brister hos överföringen. Det ingår alltså i nätägarens uppdrag att upprätthålla kvaliteten och genomföra nödvändiga investeringar för detta. En nätkoncessionshavare är skyldig att se till att avbrott i överföringen av el till en elanvändare aldrig överstiger tjugofyra timmar, men Energimarknadsinspektionen föreskriver högre krav vilket dimensionerar den nivå på driftsäkerhet en nätägare behöver upprätthålla. Detta har stor inverkan på hur nätägaren tekniskt utformar elnätets anläggningar.

Markförlagd kabel innebär både för- och nackdelar sett ur ett miljöperspektiv. Den kanske tydligaste fördelen är att markkablar inte tillskapar någon fysisk konstruktion ovan marknivå. Den permanenta skogsgata som krävs kring både markförlagda kablar och luftledningar är dessutom betydligt smalare kring kablarna, även om det arbetsområde som behöver avverkas i samband med kabelförläggning i vissa fall kan vara väl så brett (men där skogen efter förläggning till stor del kan tillåtas återväxa). Därigenom blir den bestående påverkan på landskapsbild, skoglig naturmiljö och skogsbruk normalt mindre för markkablar. I åkermark innebär markkablar inte heller något brukningshinder. Vidare medför inte markkabel någon olycksrisk för fåglar. Kabelförläggning medför dock markskador längs med hela ledningssträckan som inte uppkommer till följd av luftledning. Vid sträckor med ytligt liggande berg innebär sprängning för kabelschaktet irreversibla markingrepp. Vid schaktarbeten för markkabel kan våtmarker, som är särskilt känsliga för ingrepp, påverkas allvarligt genom att de hydrologiska förhållandena ändras. Under byggskedet uppstår ofta mer omfattande störningar för närboende, dels i form av buller och avgaser från arbetsmaskiner, dels i form av trafikstörningar längs de vägar som sträckningen följer. Dessa störningar är dock tillfälliga och övergående.

² European Network of Transmission System Operators for Electricity (2018), *Nordic and Baltic Grid Disturbance Statistics 2017 – Regional Group Nordic*

Sökandens uppfattning är att markkabel på regionnätetsnivå enbart ska användas i undantagsfall. Då ett sådant undantagsfall inte identifierades i den inledande alternativutredningen avfärdades markkabelalternativet i det skedet.

Kreosot användning och andra miljöfarliga ämnen

Kreosotimpregnerat virke kommer inte användas i aktuell ledningskonstruktion. Portalstolpar av trä som behandlats med träskyddsmedel enl. kraven i EU-kommissionens Biocidförordning avses att användas. Dessa krav är implementerade i svensk miljölagstiftning som återfinns i Kemikalieinspektionens föreskrifter om biocidprodukter samt databas om biocidprodukter. Kvalitetskraven för ledningsstolpar och impregnering med träskyddsmedel finns dessutom reglerade i Nordiska träskyddsrådets riktlinjer och den för ändamålet avsedda kvaliteten NTR A för trä som används i kontinuerlig markkontakt.

Kommande MKB kommer att redovisa användning och hantering av eventuella miljöfarliga ämnen i projektet.

Markanvändning

Kraftledningsgator i skogsmark medför produktionsbortfall för skogsbruket, men Sökanden menar att intrånget är försvarbart och en följd av att samhället kräver säker elförsörjning. Sökanden konstaterar vidare att luftledningar vanligtvis inte utgör ett absolut hinder för jordbruksproduktion, även om stolpplaceringar i jordbruksmark kan orsaka visst produktionsbortfall och försvåra brukandet av marken. Även här bedömer Sökanden att intrånget inte överstiger samhällsnyttan med ett robust elnät. I och med att ny luftledning följer befintliga luftledningar begränsas det tillkommande skogsintrånget och brukningshindren i jordbruksmark kan delvis samordnas, vilket reducerar tillkommande produktionsförluster för jord- och skogsbruk.

Landskapsbild

Ny ledning planeras i parallellgång med befintliga ledningar. Därmed följs den sträckning som befintliga ledningar under decennier haft i området. I skogslandskapet bedöms den huvudsakliga landskapsbildsförändringen bestå i breddning av befintlig skogsgata. I det öppna jordbrukslandskapet utgörs förändringen istället av tillkommande stolpar och faslinor. Sökanden bedömer att den tillkommande påverkan aktuell ledning får på landskapsbilden i området generellt är relativt begränsad. I kommande MKB kommer konsekvenser för landskapsbilden att utredas mer utförligt.

Ersättning

Intrångsvärdering görs på de fastigheter som berörs direkt av ledningarna enligt principen om att hålla berörd markägare ekonomiskt skadefri. Detta görs i samband med tecknande av markupplåtelseavtal alternativt i samband med ledningsrättsförrättning. Beträffande närliggande fastigheter bedömer Sökanden generellt att marknadsvärdet inte kommer att påverkas, bl.a. eftersom ledningen planeras intill en befintlig ledning och den visuella förändringen i landskapet därigenom blir relativt begränsad. Inga bostadshus längs sträckningen ligger så till att förhöjda magnetfältsnivåer³ uppkommer i boendemiljön.

³ Enlig Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM-rapport 2012:19) är magnetfältsvärden upp till 0,2 µT att betrakta som normala i svenska bostäder.

Sammanfattning och bemötande av yttrande från LRF Södermanland

Nedan sammanfattas de synpunkter som LRF Södermanland framför i sitt yttrande daterat 2021-03-26. Därpå följer Sökandens bemötande av yttrandet.

LRF Södermanlands yttrande

LRF anser att jord- och skogsbruket i så långt möjligt ska vara ostört av kraftledningar, eftersom dessa begränsar och försvårar jord- och skogsbruksproduktionen samt påverkar utvecklingsmöjligheter genom fysiska barriäreffekter och elektromagnetiska fält. LRF förespråkar markförlagda ledningar framför luftburna ledningar. Vidare förespråkar LRF att nya kraftledningar i möjligaste mån ska följa redan ianspråktaga ledningsgator. Där luftledning ändå måste byggas förordar LRF stolptyp som är låg och inte tar mer mark i anspråk än nödvändigt.

LRF anser att ledningens syfte är otydligt. LRF undrar om ledningen utgör ett allmänt intresse eller enbart ska tillgodose ett specifikt företags enskilda intresse? Om ledningen byggs för ett enskilt bolags behov anser LRF att detta ska beaktas vid såväl val av teknik som ersättningen till de berörda markägarna.

LRF har även fått synpunkter från sakägare om att samrådet inte varit tillgängligt för alla. För den som inte har tillgång till dator och smartphones har inte funnits någon kontaktväg att få reda på mer information. LRF Södermanland anser därför att samrådet inte genomförts på ett korrekt sätt.

Det är viktigt för Sökanden att förstå den osäkerhet och oro som råder bland markägare samt att vara lyhörd för dem som känner behov av stöd och hjälp. I spåren av pandemin är det svårt att genomföra samråd på ett rättssäkert sätt. Detta är viktigt att Vattenfall beaktar och möjliggör för deltagande i främst digitala samrådsmöten, men även fysiska, "Corona-säkrade" möten utomhus.

LRF har svårt att följa Sökandens väg i samrådsprocessen och var just denna process befinner sig. Samrådet beskrivs som ett avgränsningsråd, vilket avviker från en schematisk bild som visas över tillståndsprocessen. Att frånga undersökningssamrådet kan knappast vara vad lagstiftaren avsett och skapar en osäkerhet samt en dålig följbart för sakägarna. De svårigheter som Sökandens avsteg medför förstärks av att samrådet delats upp i två delar. LRF betraktar samråden som ett projekt och lämnar därför samma svar på båda samråden. LRF begär också att Sökanden behandlar de ledningar som beskrivs i underlaget i ett enda sammanhang.

Ersättning och ombud

LRF vill att Sökanden bekostar ombud i de fall där så markägare önskar. Expropriationslagens grundprincip vilar på att fastighetsägaren ska hållas skadeslös för minskningen av fastighetens marknadsvärde vid markintrång. LRF vill påminna Sökanden om att få intrångsdrabbade markägare är nöjda med ersättningen. LRF hänvisar till en ny samhällsekonomisk analys som pekar på att sakägarna får stå för en stor del av kostnaden när luftledningar byggs.

Besiktning samt återställande av mark

En annan viktig del av arbetet med byggande av kraftledningar är återställande av marken efter arbetets slutförande. Besiktning av genomfört arbete och återställd mark bör innefatta markägaren

och inte enbart utföras mellan Vattenfall och entreprenören. Fastighetsägare erfar alltför ofta grödskador, körskador på väg samt diken och jordbruksmark som inte återställts på rätt sätt.

LRF anser det erforderligt att markägare erbjuds att delta i besiktningen eftersom denne besitter särskild kunskap och kännedom om marken och att markägaren samtidigt ges en möjlighet att föra fram synpunkter om återställning av marken är otillfredsställande.

Minsta möjliga påverkan

LRF menar att Sökanden inte följer miljöbalken 2 kap. 3 § gällande att välja bästa möjliga teknik. Sökanden visar inte att det är tekniskt omöjligt att använda sig av markförlagd ledning eller att det är tekniskt nödvändigt med luftburen ledning, utan endast att det är komplicerat med markkabel. De experter LRF har kontakt med hävdar att markkabel inte är ett problem på det sätt som Sökanden hävdar. Exempelvis är resonansfenomen ofta enkla att bygga bort.

LRF har svårt att förstå Sökandens påstående ”*Som försiktighetsprincip och för att leva upp till likabehandling av markägare och övriga berörda intressenter, kan kabel därför bara accepteras där fysiskt utrymme för luftledning saknas.*” Innebär det att Sökanden anser att om en sakägare får luftledning ska alla ha luftledning? LRF anser att markkabel är bästa teknik ur miljö- och klimatperspektiv och då borde försiktighetsprincipen och likabehandling av markägare innebära luftledning inte kan accepteras annat än i undantagsfall och markkabel är standard.

LRF tycker att det är anmärkningsvärt att Sökanden enbart beaktar etableringen av ledningarna vilket är en övergående fas. Etableringen med markkabel må vara komplicerad och medföra stort tillfälligt intrång, men detta ska sättas i relation till det intrång som markägaren med en luftburen ledning får varje år vid brukandet av jord och skog. LRF anser att Sökanden närmre ska utreda alternativet med markförlagd kabel. Att enbart avvisa det markförlagda alternativet med att det är komplicerat överensstämmer inte med miljöbalkens skyddsregler. Dessutom ska valet av luftledning motiveras och tydliggöras med ett underlag som belyser varför detta teknikval görs med hänsyn till vad som skrivs i 2 kap. 3 § miljöbalken.

Pågående markanvändning mm

Planerad ledning berör såväl skogsmark som öppen odlings- och hagmark. Det öppna landskapet tillför höga biologiska värden och skog är betydelsefull för den klimatriktiga virkesproduktionen naturvärden. Luftburna ledningar inom området kommer att fördyra brukandet, öka miljöbelastningen samt försämra skördarna.

Jord- och skogsbruket av nationell betydelse. Samrådsunderlaget saknar bedömningar av hur jord- och skogsbruk påverkas av luftburen ledning i jämförelse med markkabel. Vidare saknas underlag hur hushållning med brukningsvärd jordbruksmark påverkas av såväl val av teknik som planerade ledningsstråk.

LRF anför att luftledningarnas stolpfundament orsakar direkta odlingshinder på den åkermark som passeras av luftledningar, vilket innebär såväl produktionsförluster som försvårat brukande. LRF anser också att den nationella livsmedelsstrategin i Sverige påverkas negativt av luftledningar och hänvisar till en dom i mark- och miljödomstolen. Hur påverkas den brukningsvärda jordbruksmarken ur ett 100-årigt perspektiv i det planerade projektet? Hur kommer stolpar och stag i det planerade

projektet att försvåra användningen av rampbevattning och annan modern teknik som kan komma att utvecklas inom jordbruket framöver?

Landskapsbild

Luftledningen blir ett synligt inslag i landskapet, särskilt om gitterstolpar väljs. Portalstolpar medför å andra sidan större markintrång. Oavsett stolpval medför ledningarna stora konsekvenser för landskapsbilden.

LRF anser att luftledning i ett öppet landskap innebär både ett visuellt och ett elektromagnetiskt intrång på fastigheter som ligger i närheten av kraftledningen, vilket medför betydande marknadsvärdesminskning på berörda fastigheter.

Samhällsekonomisk analys

Vid kraftledningsbyggnad beräknas ersättning till berörda markägare för de intrång som ledningen orsakar samt kostnad för förläggning/byggnad av ledningen. Det saknas däremot beräkningar för de samhällsekonomiska värden som tas ur produktion under ledningens livslängd. LRF anser att följande samhällsvärden ska beaktas:

- Utebliven produktion från jord- och skogsbruk. Såväl förädlingsvärdet som värdet av koldioxidbindning samt sysselsättning under ledningens livslängd om 100 år.
- Ledningens påverkan på landskapet samt brukningshinder och byggnationshinder.
- Ökad elektromagnetisk strålning vilket försvårar såväl bostadsbyggnad som företagande.

Vidare anser LRF att kostnaden för drift och underhåll av en markkabel vs luftledning ska redovisas och beaktas. Vid luftledning bör bl.a. kostnaden för kalröjning av ledningsgata, fällning av farliga träd och helikopterbesiktning utgöra underlag vid den samlade bedömningen av bästa möjliga teknik och vid prövning av hushållningsbestämmelserna i miljöbalken.

Fördelar markkabel

LRF pekar på följande fördelar med markkabel jämfört med luftledning:

- Påverkar inte framtida utveckling av fastighet och bygd.
- Bättre produktionsförutsättningar. Jordbruk kan bedrivas i stort sett utan påverkan med markkabel förutom i etableringsfasen.
- Minskat markintrång.
- Mindre klimatpåverkan.
- Mindre påverkan elektromagnetiska fält.
- Påverkar inte kulturmiljön eller friluftsliv.
- Påverkar inte landskapsbilden eller sänker fastighetens värde.
- Utebliven trädsäkring samt underhåll av skogsgator uteblir vilket är en kostnad som Vattenfall bör beakta i sin kalkyl.
- Lägre risk för yttre sabotage av elledningen. En stolpe är sårbar i sammanhanget.

LRF menar att merkostnaden och komplexiteten med markförlagd kabel vägs mer än väl upp av den fördröjade brukningen av åkermarken, den minskade produktionen i skog och åkermark, förstörande av landskapsbilden och mer omfattande magnetfält som en luftledning skulle orsaka.

LRF anser att en samhällsekonomisk beräkning ska ligga till grund för beslut om kabel eller luftledning. Beräkningen ska bygga på samhällsvärdet av bortfall av produktiv skogsmark, landskapspåverkan, hinder för jordbruk samt hinder för etablering av nya bostäder och verksamheter.

LRF anser att det faktum att ledningen inte är ett allmännyttigt projekt bör avspeglas i såväl val av teknikval som i ersättning till berörda fastighetsägarna. De negativa konsekvenserna för de enskilde markägarna skall till det yttersta minimeras.

Bästa möjliga teknik ska enligt miljöbalken väljas som orsakar minsta möjliga skada och påverkan på produktion, landskap, människors hälsa och miljö. Den lösning som ger minst påverkan på omgivningen och lägst total samhällskostnad bör väljas. LRF menar att Sökanden alltför tidigt har avskrivit möjligheten till markförlagd kabel och bör inhämta ytterligare kunskap för sitt fortsatta arbete.

LRF anser att projektet kommer ha betydande miljöpåverkan och att en MKB därför ska upprättas för projektet.

Sökandens bemötande

Syfte

Sökanden har fått en förfrågan om ökat effektuttag från en industrikund. I ett första skede kan kundens förfrågan tillgodoses genom en ledningsförbindelse som ansluter kunden till transformatorstation Laggårhult. Samtidigt som Katrineholms kommun och tätort växer, skapas ett behov av mer omfattande åtgärder i regionnätet. Planerad ledning utgör, tillsammans med en ny 130 kV ledning mellan Speteby och Hedenlunda, Sökandens strategi för att skapa ett långsiktigt robust nät i regionen. Aktuell ledning utgör alltså samtidigt ett direkt svar på en kundförfrågan och en långsiktig förstärkning av det allmänna regionnätet.

Samrådsprocessen

Sökanden har i samrådsutskicket tydligt redovisat kontaktuppgifter till ansvariga konsulter med telefonnummer och berörda fastighetsägare har uppmuntrats ta kontakt. Det har också tydligt visats på möjlighet att beställa samrådsunderlag i pappersformat. Sökanden bedömer därför att det skriftliga samrådet varit tillgängligt för alla.

Sökanden beklagar att något fysiskt samrådsmöte inte hållits till följd av pandemin, men tillgänglighet har hela tiden funnits genom telefonsamtal och flera enskilda digitala möten har ordnats med fastighetsägare efter önskemål. Vid sidan om samrådet har Sökanden arrangerat ett digitalt informationsmöte om projektet. Information om projektet och möjlighet till kontakt har även funnits visa Sökandens hemsida.

Enligt miljöbalken 6 kap 24 § 2 stycket får verksamhetsutövaren utforma undersökningssamrådet så att det också uppfyller kraven på det avgränsningssamråd som ska göras inom ramen för en specifik miljöbedömning. Aktuellt samråd är alltså utformat för att uppfylla kraven på ett avgränsningssamråd, något som är förenligt med lagstiftningen. Sökanden avser dock att efter genomfört samråd skicka in en BMP-ansökan till Länsstyrelsen för ett formellt beslut. Planerat förfarande har stämts av med Länsstyrelsen i Södermanlands län vid möte (2020-04-02) och beskrivs i samrådsunderlaget.

Att separata samrådsprocesser genomförts för de två ledningarna som förbinder Laggarhult och Hedenlunda beror på att Sökanden avser att söka separata tillstånd för ledningarna. Detta hänger samman med de olika tidshorisonter som finns för genomförandet av förbindelserna och av nätstrukturella orsaker. Sökanden har svårt att förstå varför detta förfarande upplevs som försvårande av LRF. Samrådsprocesserna för projekten i stort sett skett gemensamt. Det finns gemensam projektsida för projekten, gemensam annonsering har genomförts, gemensamt informationsmöte och gemensam projektorganisation.

Ersättning och ombud

Sökanden påminner om att ersättningen i enlighet med expropriationslagen, utöver minskningen av fastighetens marknadsvärde, även omfattar ett tillägg om 25% som kompensation för expropriation.

Sökanden noterar LRF:s önskemål gällande ombud och ombudskostnader. Sökanden tillämpar Energiföretagens policy för markåtkomst¹. Vid ett frivilligt tecknande av markupplåtelseavtal finns inga regler om rätt till ombudskostnader. Detsamma gäller vid ledningsförrättning hos Lantmäterimyndigheten. Om ledningsägaren står för ombudskostnader i dessa situationer är det således ett helt frivilligt åtagande från ledningsägaren och inte styrt av någon lagreglering.

Besiktning samt återställande av mark

Sökanden delar LRF:s syn att fastighetsägaren bör delta vid besiktning före och efter arbete. Denna möjlighet kommer att erbjudas alla berörda fastighetsägare.

Teknikval

Se bemötande till yttrande LRF Katrineholm i Bilaga 11A.

Markanvändning

Kraftledningsgator i skogsmark medför produktionsbortfall för skogsbruket, men Sökanden menar att intrånget är försvarbart och en följd av att samhället kräver säker elförsörjning. Det kan tilläggas att även markkabel kräver permanent skogsgata, om än betydligt smalare. Sökanden konstaterar vidare att luftledning inte utgör ett absolut hinder för jordbruksproduktion, även om stolpplacering i jordbruksmark orsakar visst produktionsbortfall och kan försvåra brukandet av marken. Även här bedömer Sökanden att intrånget inte överstiger samhällsnyttan med ett robust elnät. I och med att aktuell luftledning följer befintliga luftledningar begränsas det tillkommande skogsintrånget och brukningshindren i jordbruksmark kan delvis samordnas, vilket reducerar tillkommande produktionsförluster för jord- och skogsbruk.

Landskapsbild

Ny ledning planeras i parallellgång med befintliga ledningar. Därmed följs den sträckning som befintliga ledningar under decennier haft i området. I skogslandskapet bedöms den huvudsakliga landskapsbildsförändringen bestå i breddning av befintlig skogsgata. I det öppna jordbrukslandskapet utgörs förändringen istället av tillkommande stolpar och faslinor. Sökanden bedömer att

¹ https://www.energiforetagen.se/globalassets/dokument/markatkomst/policydokument-markatkomst-reviderat-2019-11-05_slutligt.pdf

den tillkommande påverkan aktuell ledning får på landskapsbilden i området generellt är relativt begränsad. I kommande MKB kommer konsekvenser för landskapsbilden att utredas mer utförligt.